

Ke 100. výročí úmrtí Napoleona Manuela Kheila – světového entomologa a významného donátora Národního muzea v Praze

Jan Šumpich^{1,*} & Zdeněk Weidenhoffer²

¹ Národní muzeum – Přírodovědecké muzeum, Entomologické oddělení, Cirkusová 1740, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice; jansumpich@seznam.cz

² Vyžlovská 36, 100 00 Praha 10; zdenekwfff@gmail.cz

* corresponding author

Šumpich J. & Weidenhoffer Z., 2023: Ke 100. výročí úmrtí Napoleona Manuela Kheila – světového entomologa a významného donátora Národního muzea v Praze. – Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series 192: 147–156.

Napoleon Manuel Kheil se narodil 19. října 1849 v Praze a v Praze i 1. listopadu 1923 zemřel. Hned na začátku je třeba konstatovat, N. M. Kheil byl mimořádně schopný člověk, který požíval vysokého uznání již za svého života, a to nikoliv pouze na poli entomologie. O jeho životě a díle bylo již mnohé napsáno. Podstatná fakta shrnul ve svém životním díle *Seznam biografí československých entomologů* Zdeněk Kolečka (Kolečka 1983) a z této práce vychází i medailonek publikovaný v on-line encyklopedii Wikipedia¹. Přesto stojí za to u této příležitosti některé základní údaje zopakovat, a poté doplnit o několik poznámek týkající se přínosu N. M. Kheila pro Národní muzeum v Praze.

Vzhledem k obrovskému zájmu a nadšení pro entomologii snad nemůže být náhodou, že se N. M. Kheil narodil v domě rodiny Nickerlů na Václavském

Obr. 1. Podobizna N. M. Kheila, jediná nám dosud známá. Autor neznámý.

¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/Napoleon_Manuel_Kheil

Obr. 2. Pohled na skříně, ve kterých je uložena sbírka motýlů N. M. Kheila. Foto: J. Šumpich.

náměstí. Právým důvodem však byla skutečnost, že otec N. M. Kheila provozoval v tomto domě soukromou obchodní školu. Nestor české entomologie, prof. Dr. Franz Anton Nickerl (1813–1871) byl N. M. Kheilovi za kmotra a odkaz jeho syna, též významného entomologa, MUDr. Ottokara Nickerla (1838–1920), o kterém jsme obšírně pojednávali i na stránkách tohoto časopisu (Tichota a kol. 2020) byl pravděpodobně N. M. Kheilovi vzorem, pokud jde o zajištění budoucnosti jeho sbírky hmyzu. K tomu se však ještě vrátíme.

Stručně, avšak výstižně popisuje začátky entomologické kariéry N. M. Kheila v domě Nickerlů PhDr. Václav Vávra (1866–1941), který v letech 1913–1931 vedl zoologické oddělení Národního muzea. Ve svém článku z roku 1924 uvádí „V tomto entomologickém ovzduší vyrůstal Kheil a první náklonnost k entomologii vzbudil v něm jeho kmotr darováním první skřínky se sbírkou motýlů“ (Vávra 1924). Není zcela přesně známo, v jakém osobním vztahu N. M. Kheil a O. Nickerl byli, nepochybně však byli nejvýznamnějšími sběrateli motýlů své doby u nás a respektovali se. Zdá se, že své sbírky motýlů (v případě N. M. Kheila převážně denních) budovali oba současníci nezávisle, neboť ve sbírce N. M. Kheila se až na výjimky nenacházejí exempláře, jejichž původ by směřoval ke sbírce O. Nickerla (např. označení štítkem „Coll. Nickerl“), jako tomu je u některých exemplářů z jiných sbírek (např. hudebního virtuóza Jóži Šrogl (1862–1924)). A podobně tomu je i naopak². To je nepochybně hlavní důvod, proč se obě sbírky tak nápadně doplňují. Tato skutečnost vyplývá ze systematické práce druhého autora tohoto článku s oběma sbírkami, upozorněno je na ni ale už v článcích Obenbergera (1923) a Vávry (1924). Podobně jako O. Nickerl, N. M. Kheil byl profesí učitel, který nejprve

2 Na rozdíl od sbírky N. M. Kheila, která se dochovala vcelku až do současnosti, byla sbírka „velkých“ motýlů O. Nickerla někdy v polovině 20. století rozpíchána a sloučena s jinými historickými sbírkami. V 19. století bohužel nebylo běžné opatřovat sbírkové exempláře hmyzu lokálními štítky, a tak je dnes velmi obtížné v tomto spíchaném historickém materiálu odlišit sbírkové kusy F. A. & O. Nickerlů od kusů z jiných sbírek. Je však jisté, že většina tohoto materiálu ze sbírky rodiny Nickerlů pochází.

Box 1: N. M. Kheil a J. Rizal

José Rizal byl mimořádně nadaný a všestranně založený člověk, který ovládal deset jazyků, psal básně a prózu, byl národním buditelem, filozofem a mimo jiné i výtečným očním lékařem, jedním z prvních očních chirurgů v celé jihovýchodní Asii. V polovině 80. let 19. století provádl lékařskou praxi ve Francii a v Německu, a v té době se seznámil s prof. Ferdinandem Blumentrittem z Litoměřic, jedním z mála evropských filipinistů. Sprátelili se a J. Rizal F. Blumentritta v Litoměřicích dokonce i navštívil. S F. Blumentrittem se přátelil i N. M. Kheil a právě od něho získal Kheil na Rizala adresu a první informace o tomto neobyčejném člověku. José Rizal je ve filipínských dějinách vyjímečnou osobností, díky čemuž byla později publikována i jeho rozsáhlá korespondence (Kolektiv autorů 1936), mimo jiné i s N. M. Kheilem. Spolu s prvním, velmi uctivým dopisem posílá Kheil Rizalimu svou první velkou publikaci o motýlech Niasu, malého ostrova západně od Sumatry (Kheil 1884). Je zřejmé, že korespondence započatá N. M. Kheilem byla vedena úmyslem získat s pomocí J. Rizaliho sběry motýlů z Mindanaa a jak ve svém dopisu naznačuje též s cílem faunu denních motýlů Mindanaa zpracovat po vzoru ostrova Nias. Z další korespondence se dovidáme, že Kheil poslal Rizalimu též dvě sítky na motýly, cyanalki na smrcení, peníze na nutné výdaje a návod, jak motýly lovit tak, aby pokud možno zůstaly nepoškozeny. J. Rizal Kheilovi vyhověl a v létě 1895 mu poslal celkem 18 motýlů. V dalším z dopisů N. M. Kheil běduje nad kvalitou zaslaných motýlů a vyzývá Rizaliho k trpělivosti a k pokračování v lovu. Mimo jiné konstatuje, že sedm z nich nestojí za nic a zbylých 11 také nejsou dobré, ale „ujdou“. Celkem poslal Kheil Rizalimu čtyři dopisy, poté vzájemná komunikace ustala a nedošlo už ani k zaslání dalších motýlů. Ve sbírce N. M. Kheila se nachází pouze jediný motýl s ručně psaným štítkem „Philippinen“, v ne úplně ideálním stavu, který pravděpodobně pochází ze zásilky od Rizaliho (Papilio daedalus Felder & Felder 1861). Celá tato anabáze svědčí o obrovské pílí N. M. Kheila a jeho touze získávat nový materiál z neobvyklých míst, ale i o jeho estetickém citění a snaze mít ve sbírce, pokud možno pouze nepoškozené a excelentně vypreparované motýly. Dodejme ještě, že J. Rizal byl za své vlastenecké aktivity ve věku 35 let popraven.

vyučoval na škole svého otce a poté si založil vlastní obchodní školu, kde byl učitelem a jejím ředitelem zároveň. Z různých zdrojů vyplývá, že byl publikačně aktivní v mnoha oborech, kromě entomologie i v historii, pedagogice a jazykovědě, vydal několik obchodních učebnic a jak píše Obenberger (1923), N. M. Kheil byl v tomto oboru uznávanou a váženou osobností. Nemenšího uznání si N. M. Kheil vydobyl i v oboru entomologie, a to nejen v českých zemích, ale zejména v zahraničí. K tomu mu kromě neobvykle širokých znalostí dopomáhala i jazyková vybavenost, neboť plynule hovořil německy, francouzsky a zejména pak španělsky – v tomto jazyku se stal dokonce soudním překladatelem. Díky tomu mohl být (a byl) v písemném kontaktu s mnoha uznávanými odborníky nebo sběrateli prakticky z celého světa. Za zmínku stojí korespondence N. M. Kheila s Sr. D. José Rizalem (1861–1896), národním hrdinou Filipín a nejvýznamnější postavou filipínského hnutí za nezávislost a osvobození od španělské koloniální nadvlády (Kolektiv autorů 1936), podobněji viz Box 1. Z významných zahraničních entomologů – lepidopterologů, se kterými byl N. M. Kheil ve spojení byli například ředitel Přírodovědeckého muzea ve Stockholmu Per Olof Christopher Aurivillius (1843–1928), významný německý entomolog Hans Fruhstorfer (1866–1922), dobrovolník v Přírodovědném muzeu v Londýně Sir George Francis Hampson (1860–1936), německý entomolog Ferdinand Anton Franz Karsch (1853–1936), kurátor v Muzeu Královské dublinské společnosti a později asistent Britského Přírodovědného muzea v Londýně William Forsell Kirby (1844–1912), nestor španělské lepidopterologie Ramon Agenjo Cecilia (1908–1984) a další. Vedle motýlů se N. M. Kheil velmi intenzivně věnoval i rovnokřídlému hmyzu (Orthoptera) a v tomto oboru spolupracoval s odbornými špičkami své doby, například se španělským přírodovědcem a entomologem Ignacio Bolívaem y Urrutia (1850–1944) nebo francouzským specialistou na rovnokřídlé Josephem Azamem (1858–1921). N. M. Kheil byl často žádán o pomoc s determinací tropických (a zřejmě nejen tropických) motýlů a je obdivuhodné, jak rychle a s jakou důsledností se dokázal vypořádat se sběry ze vzdálených oblastí, které sám nikdy nenavštívil. V letech 1881, 1882 a 1883 obdržel N. M. Kheil tři zásilky motýlů z ostrova Nias

Obr. 3. Ukázka jedné sbírkové krabice v původním uspořádání. Foto: J. Šumpich.

Obr. 4. Kromě denních motýlů sbíral N. M. Kheil například i lišaje nebo stužkonostky. Foto: J. Šumpich.

Box 2: Sběrka motýlů N. M. Kheila

Tropičtí motýli nebyly až donedávna v Národním muzeu v Praze setříděny v systematické sbírce. Jedinou výjimkou byla sbírka N. M. Kheila, která po desítky let zůstávala v původní podobě, jak ji zanechal její původní majitel. Na míru vyrobené krabice perfektně sladěné s na míru vyrobenými skříněmi, vše v černé barvě a elegantním uspořádání. V krabicích perfektně vypreparovaní motýli, dle kterých by asi těžko někdo dokázal odhadnout, že se do Čech dostávaly komplikovanou cestou v suchém, nepreparovaném stavu z dalekých končin. A k tomu všemu téměř bezchybná determinace uložených vzorků. Sběrka motýlů N. M. Kheila je i na dnešní poměry výjimečná a je obtížné domyslet, jak velkorysým dojem musela působit na Kheilovy současníky. V depozitářích Entomologického oddělení jsou však uloženy i další historické sbírky tropických denních motýlů. Na prvním místě je třeba zmínit početný materiál F. A. & O. Nickerlů, dále sběry Stoličky, F. Kudličky, J. Šrogl, Fibicha, F. Pokorného, Šmely, Preisse a dalších, jejichž společným osudem však někdy v polovině minulého století bylo spíchání do společných krabic bez jakéhokoliv systematického uspořádání a označení původu. Od roku 2015 druhý autor tohoto příspěvku intenzivně pracuje na budování základní sbírky tropických motýlů. A základem pro její budování se samozřejmě stávají motýli N. M. Kheila, které jsou zároveň opatřovány štítkem poukazujícím na původ dokladu.

(kromě motýlů i brouky a blanokřídly hmyz), které tam pro něho na zakázku sbíral člověk, jehož jméno záměrně ve své publikaci nevedl a jeho dva místní průvodci „Sira li“ a „Tarafa“ (Kheil 1884). Kheil mimo jiné popisuje, jak obtížné a nákladné bylo tehdy zásilky hmyzu přepravovat do Evropy, což nám ukazuje markantní rozdíly oproti možnostem dnešní doby³. O motýlech Niasu publikuje Kheil souhrnnou studii o denních motýlech už v roce 1884, tedy rok po přijetí poslední zásilky, a zároveň poukazuje na své odhodlání zpracovat v budoucnu i faunu nočních motýlů; k tomu však již nedošlo. Práce obsahuje přehled 149 druhů denních motýlů, z nichž 25 popisuje N. M. Kheil jako nové druhy pro vědu (Kheil 1884). Podobnou ukázkou pracovitosti a odborné komplexnosti lze najít o několik let později, kdy byl profesorem I. Bolívařem požádán o zpracování sběrů motýlů ze Španělské Guineje (v současnosti Republika Rovnicková Guinea) v rovnické Africe. N. M. Kheil obdržel od I. Bolívaře několik set motýlů různých čeledí denních i nočních motýlů, které byly nasbírány v roce 1901 známým španělským entomologem Manuelem Martínez de la Escalera (1867–1949). Ve spolupráci s řadou evropských specialistů N. M. Kheil motýly určil a celkem pět druhů popsal jako nové pro vědu (Kheil 1905, 1909a). Obdivuhodné.

N. M. Kheil se nikdy neoženil a zemřel v osamění. Jan Obenberger (1892–1964) krátce po smrti N. M. Kheila výstižně charakterizuje jeho povahové vlastnosti (Obenberger 1923). Popisuje jej jako komplikovaného člověka, který si od ostatních lidí udržuje náležitý odstup, snadno se urazí, obtížně se přátelí. Zároveň však o něm píše s velkou úctou, a to nikoliv jen s ohledem na jejich značný věkový rozdíl. Vávra (1924) k osobnosti N. M. Kheila dodává: „*Jeho břitké a odlišné názory vedly však bohužel k jeho úplnému osamocení*“. J. Obenberger v roce 1920 nastupuje do zoologického oddělení Národního muzea v Praze⁴ a s N. M. Kheilem se postupně spřátelí. I přes užší osobní vztahy s J. Obenbergerem si však N. M. Kheil ponechává pro sebe, jak hodlá po své smrti naložit se svou sbírkou (Obenberger 1923). Vávra (1924) dokonce píše, že N. M. Kheil „*naznačoval, že sbírky své odkáže Londýnskému muzeu neb svému oblíbenému Španělsku*“. Jak se později ukázalo, N. M. Kheil odkázal veškerou svou entomologickou pozůstalost v závěti Národnímu muzeu a je velmi pravděpodobné, že ho k tomuto kroku inspiroval O. Nickerl, který zemřel jen o několik málo let dříve. Dle Vávry (1924) se jednalo o 12 880 exemplářů motýlů a 5500 exemplářů rovnokřídlyhých a jiného hmyzu.

N. M. Kheil byl členem Královské španělské společnosti přírodních věd (*Real Sociedad Española de Historia Natural*) a jedním ze zakladatelů *České společnosti entomologické*.

3 Jako nejvhodnější se ukázalo uložení hmyzu do pájených plechových krabic, transport z Indonézie do Čech trval tři měsíce.

4 V roce 1931 nahrazuje V. Vávru ve funkci přednosty zoologických sbírek a později se stává prvním vedoucím nově vzniklého Entomologického oddělení.

Na počest N. M. Kheila byla popsána saranče *Arcyptera kheili* Azam, 1900 (Orthoptera: Acrididae), šváb *Panesthia kheili* Bolívar, 1898 (Blattodea: Blaberidae), strašilka *Phasma kheili* Bolívar, 1896 (Phasmatodea: Pseudophasmatidae), motýl (ostruhák) *Charaxes kheili* Staudinger, 1896 (Lepidoptera: Nymphalidae) a několik druhů brouků z čeledi krascovitých – *Holubia kheili* Obenberger 1924, *Taphrocerus kheili* Obenberger, 1924, *Ovalisia kheili* Obenberger 1925, *Psiloptera kheili* Obenberger, 1924, *Pachyschelus kheili* Obenberger, 1925, *Sphenoptera kheili* Obenberger, 1926, *Agrilaxia kheiliana* Obenberger, 1932, *Anthaxia kheiliana* Obenberger, 1931, *Agrilus kheili* Obenberger, 1924, *Agrilus kheilianus* Obenberger, 1924, *Lampra kheili* Obenberger, 1925 a *Paragrilus kheili* Obenberger, 1924 (vše Coleoptera: Buprestidae) (výčet taxonů je ponechán v původních rodových kombinacích). Kromě toho bylo jméno N. M. Kheila propůjčeno jednomu rodu z řádu rovnokřídleho hmyzu *Kheilila* Bolívar, 1898 (Orthoptera: Tettigoniidae).

Taxony popsané N. M. Kheilem (řazeno abecedně)

Taxony v následujícím seznam jsou ponechány v původních rodových kombinacích. Aktuální taxonomické postavení druhů popsaných z rovníkové Afriky je upraveno dle práce Vivese (2019), *Taygetis vrazi* Kheil, 1896 podle Nakahara et al. (2018) a taxonomická pozice druhů popsaných z Niasu bude řešena v připravované práci Weidenhoffer & Šumpicha (in prep.).

***Acidalia displicitata* Kheil, 1919 (Geometridae)**

Současné postavení / current status: synonymum of *Scopula subperlaria* (Warren, 1897)
LT: Equatorial Guinea, Cabo de San Juan, Biafra

***Aiteta escalerae* Kheil, 1919 (Nolidae: Chloephorinae)**

(popsáno v čeledi / described in family Noctuidae)
Současné postavení / current status: *Aiteta escalerae* Kheil, 1919
LT: Equatorial Guinea, Cabo de San Juan, Biafra

***Allotinus aphocha* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Amauris steckeri* Kheil, 1890 (Nymphalidae: Danainae)**

Současné postavení / current status: synonymum of *Amauris echeria* (Stoll, [1790])
LT: Ethiopia

***Athyma adunora* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Athyma glora* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Cirrochroa lapaona* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Cirrochroa lunulata* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Cynthia orahilia* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Cyrestis fadorensis* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Delias niasana* Kheil, 1884 (Pieridae)**

LT: Indonesia, Nias

***Deudorix calderon* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Euploea phaeretena* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Danainae)**

LT: Indonesia, Nias

***Euploea staudingeri* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Danainae)**

LT: Indonesia, Nias

***Hypolycaena tora* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Charaxes kaba* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Jolaus bagus* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Liptena bolivari* Kheil, 1909 (Lycaenidae)**

Současné postavení / current status: *Liptena bolivari* Kheil, 1909

LT: Equatorial Guinea, Cabo de San Juan, Biafra

***Lucia fangola* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Marbla azami* Kheil, 1919 (Erebidae: Lymantriinae)**

(popsáno v čeledi / described in family Liparidae)

Současné postavení / current status: *Paramarbla azami* (Kheil, 1909).

LT: Equatorial Guinea, Cabo de San Juan, Biafra

***Miletus lahomius* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Neptis dahana* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Neptis ilira* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Neptis ombalata* Kheil, 1884 (Nymphalidae: Nymphalinae)**

LT: Indonesia, Nias

***Parnassius apollo provincialis* Kheil, 1905 (Papilionidae: Parnassinae)**

LT: France, Alpes Maritimes

***Plebeius kupu* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Plebeius polysperchinus* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Plebeius siraha* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Plebeius talinga* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Plebejus puspinus* Kheil, 1884 (Lycaenidae)**

LT: Indonesia, Nias

***Stracena bolivari* Kheil, 1919 (Erebidae: Lymantriinae)**

(popsáno v čeledi / described in family Liparidae)

Současné postavení / current status: *Opoboa bolivari* (Kheil, 1909)

LT: Equatorial Guinea, Cabo de San Juan, Biafra

***Tachyris mata* Kheil, 1884 (Pieridae)**

LT: Indonesia, Nias

***Taygetis vrazi* Kheil, 1896 (Nymphalidae: Satyrinae)**

Současné postavení / current status: *Pseudodebis vrazi* Kheil, 1896 podle / according to Nakahara et al. (2018)

LT: Venezuela, Río Atabapo, Brazil, RioNegro.

Entomologická bibliografie

Lepidoptera

- Honrath E. G., Kheil N. M., Dönitz W. 1889: Neue Literatur. – Berliner Entomologische Zeitschrift, 33: 406–410.
- Kheil N. M., 1878: Schmetterlingsduft. – Entomologische Nachrichten, 4: 83.
- Kheil N. M., 1884: Zur Fauna des Indo-Malayischen Archipels. Die Rhopalocera der Insel Nias Rhopalocera Ins. Nias. – Napoleon Manuel Kheil, Prag, 38 pp + 5 tab.
- Kheil N. M., 1885: Dr. Staudinger's „Exotische Schmetterlinge“. – Entomologische Nachrichten, 11: 149–155.
- Kheil N. M., 1887: Nekrolog. Pierre Millière. – Berliner Entomologische Zeitschrift, 31: 383–386.
- Kheil N. M., 1889: Ein neuer Danaid, *Amauris Steckeri* n. sp. – Berliner Entomologische Zeitschrift, 33: 393–394.
- Kheil N. M., 1890: Ueber geschlechtlichen Dimorphismus des abessinischen Pap. *antinatorii* Oberthur. – Deutsche Entomologische Zeitschrift, Iris 3: 333–336.
- Kheil N. M., 1890: Ein neue Danaid. – Berliner Entomologische Zeitschrift 33: 393–394.
- Kheil N. M., 1896: Kleine Mitteilungen. – Entomologische Zeitschrift, 10: 166.
- Kheil N. M., 1896: Eine neue Satyriden-Art. – Deutsche Entomologische Zeitschrift „Iris“, 9: 151–152.
- Kheil N. M., 1898–1900: Entomologische Excursionen in Südfrankreich 1898. – Entomologische Zeitschrift, 12: 149–150, 157–158 (1898), 13: 41–42, 49–50, 57–58 (1899), 14: 27–29, 44–45, 68–69, 74–75 (1900).
- Kheil N. M., 1904: Versuch einer ab ovo-Zucht des südfranzösischen *Parnassius apollo*. – Entomologische Zeitschrift, 18: 132, 135–136, 139–140.
- Kheil N. M., 1905: Lepidópteros de la Guinea Española. Primera parte. – Memorias de la Real Sociedad Española de Historia Natural, 1(7): 161–181.
- Kheil N. M., 1909a: Lepidópteros de la Guinea Española. Segunda parte. – Memorias de la Real Sociedad Española de Historia Natural, 1(28): 483–506.
- Kheil N. M., 1909b: Algunos lepidópteros de Benasque. – Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, 8: 98–100.
- Kheil N. M., 1910: Antworten auf die in letzter Nummer erschienene Anfrage. – Societas entomologica, 25: 79–80.
- Kheil N. M., 1910: H. A. Joukl. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 4: 243–245.
- Kheil N. M., 1910: Los lepidópteros de la Sierra de Espuña. – Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, 9: 98–121.
- Kheil N. M., 1911: Anfragen. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 38–39.
- Kheil N. M., 1911: *Parnassius apollo* var. *provincialis*. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 61–63.
- Kheil N. M., 1911: *Parnassius nordmanni*, nebst einer Einleitung über „die Parnassiden als Handelsartikel“. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 83–86.
- Kheil N. M., 1911: Briefkasten. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 135, 144.

- Kheil N. M., 1911: Liegedauer der Puppen von *Doritis apollinus*. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 151.
- Kheil N. M., 1911: Briefkasten. Herstellung von Torfplatten. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 128–129.
- Kheil N. M., 1911: Ueber die Art und Weise, wie Saturniiden den festen Kokon beim Schlüpfen durchbrechen. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 143–144.
- Kheil N. M., 1912: W. F. Kirby Nachruf. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 6: 257, 325–327.
- Kheil N. M., 1912: Ueber *Deilephila phileuphorbia* und *Deilephila paralias*. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 6: 111–113, 117–119.
- Kheil N. M., 1914: Ablehnung. – Societas entomologica, 29: 48.
- Kheil N. M., 1916: Die Lepidopteren der Sierra de Espuña. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 6(8): 41–43, 6(9): 46–47, 6(10): 53–56, 6(11): 57, 6(12): 65–67, 6(13): 69–70.
- Kheil N. M., 1916: Kalendarium einer an ovo Zucht der *Catocala lupina*. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 10: 113–114.
- Kheil N. M., 1917: Hesperidae oder Hesperiiidae? – Internationale Entomologische Zeitschrift, 11: 22–24, 31–32.
- Kheil N. M., 1917: Nachtrag zu Andrés Ansicht über den Saturnidendorn. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 11: 132–133.
- Kheil N. M., 1919: Eine Aberration von *Coenonympha arcania* Linné. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 12: 41.

Orthoptera a ostatní řády

- Kheil N. M., 1898: Entomologische Excursionen in Südfrankreich 1898 – Entomologische Zeitschrift, 12: 149–150, 12: 157–158.
- Kheil N. M., 1900: Biologisches über *Bacillus rossii*. – Entomologische Zeitschrift, 14: 127–128, 135–137.
- Kheil N. M., 1910: Supplement zu „Biologisches über *Bacillus rossii*“. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 4: 64–65.
- Kheil N. M., 1911: Variabilität der Zangen von *Forficula auricularia* Linné. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 249.
- Kheil N. M., 1911: Bedeutende Sammlungen. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 68–70.
- Kheil N. M., 1911: Bedeutende Sammlungen. II. Die Finot'sche Orthopterensammlung in Paris. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 185, 190–191, 197–199, 203–204, 213–215.
- Kheil N. M., 1911: Bedeutende Sammlungen. III. Die Azom-de Saulcy'sche Orthopterensammlung in Draguignan (Süd-Frankreich). – Internationale Entomologische Zeitschrift, 5: 243–246.
- Kheil N. M., 1914: Orthopterologisches von den Hyeres'schen Inseln. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 8: 123–124, 128–130, 133–135, 140–141, 145–146, 152–153, 171–174, 197.
- Kheil N. M., 1915: Ober Varietäten und Aberrationen des *Caloptenus italicus* Linné. – Internationale Entomologische Zeitschrift, 9: 89–90, 93–94, 101–103.
- Kheil N. M., 1916–1917: Abwehr. – Deutsche Entomologische Zeitschrift (Berliner Entomologische Zeitschrift und Deutsche Entomologische Zeitschrift in Vereinigung) – 1916–1917: 101–103.

Poděkování

Práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní Muzeum (DKRVO 2019-2023/5.l.e, 00023272). Autoři děkují Kristině Lexové za kontrolu angličtiny.

Literatura

- Fadul J. A., 2010: *The Butterflies that Rizal Chased, Collected and Studied*. – Lulu Press, Morrisville, 42 pp.
- Kolektiv autorů, 1936: *Epistolario Rizalino. Documentos de la Biblioteca Nacional de Filipinas. Compilados Y Publicados Bajo la Dirección de Teodoro M. Kalaw IV. 1892-1896*. – Bureau of Printing, Manila, 327 pp.
- Koleška Z., 1983: Kheil Napoleon Manuel, pp. 161-162. In: Koleška Z.: *Seznam biografii československých entomologů (Entomologové nežijící)*. – Zprávy Československé společnosti entomologické při ČSAV, 19 (5): 137-168.
- Nakahara S., Willmott K. R., Mielke O. H. H., Schwartz J., Zacca T., Espeland M., Lamas G. 2018: Seven new taxa from the butterfly subtribe Euptychiina (Lepidoptera: Nymphalidae: Satyrinae) with revisional notes on *Harjesia* Forster, 1964 and *Pseudeuptychia* Forster, 1964. – *Insecta Mundi*, 0639: 1-38.
- Obenberger, J. 1923: *Tři Ztráty*. – *Časopis České společnosti entomologické*, 20: 111-112.
- Vávra V. 2024: *Napoleon Manuel Kheil, Joža Šrogl, Antonín F. Nonfried*. – *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae*, 2: 1-5.
- Tichota, J., Liška J., Šumpich J., 2020: *Vzpomínka na Ottokara Nickerla (1838-1920)*. – *Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series* 189: 235-250.

Summary

On the 100th anniversary of the death of Napoleon Manuel Kheil – world-class entomologist and important donor of the National Museum in Prague

Jan Šumpich & Zdeněk Weidenhoffer

Napoleon Manuel Kheil was among the most important Czech entomologists of his time. His primary focus were butterflies (Lepidoptera), and to a lesser extent the even-winged insects (Orthoptera). He was one of the founding members of the Czech Entomological Society in 1904, and an active collaborator of the National Museum in Prague. During his lifetime, he amassed a large an impressive collection of butterflies, moths, and Orthoptera species, with a particular emphasis on tropical butterflies. At the time, this collection constituted the largest of its kind in Bohemia, and was particularly remarkable for its meticulous arrangement and the quality of its specimens. During his lifetime, N. M. Kheil described several species of butterflies, mainly from the Indonesian island of Nias. In addition to his entomological pursuits, he also devoted himself intensively to culture (especially dramatic literature), business science, pedagogy and linguistics.